

Ekonomiskt diskussionsunderlag kring SpråkSam

Skribent:

Anders Johrén

Stockholm november 2010

Sammanfattning

Projektet SpråkSam beräknas ha medfört kostnader på cirka 36 miljoner kronor, varav Europeiska Socialfonden har finansierat c:a 25 miljoner och resursåtgången i form av arbetsplatstid uppskattas till drygt 10 miljoner kronor. Detta innebär en kostnad per deltagare på cirka 120 000 (totalt cirka 300 deltagare). Dessa deltagare arbetar på 24 enheter med totalt nästan 1 600 anställda och 2 800 brukare. Det är troligt att det för flertalet deltagare, trots betydande framsteg i språkutveckling m.m., inte går att påvisa att kostnaderna för satsningen täcks på ett år. Men det är också troligt att satsningen har medfört att många deltagare utför ett så pass mycket mer effektivt arbete efter utbildningen att satsningen i ett flerårsperspektiv är ekonomiskt försvarbar. Något bevis för det ena eller det andra torde dock vara mycket svårt eller t.o.m. omöjligt att ta fram. Däremot går det att ta fram kritiska värden, nivåer som måste uppnås för att satsningen ska bli lönsam. Det handlar bl.a. om att kunna öka kvaliteten så att brukare kan stanna kvar längre i en vårdnivå och att minska sjukfrånvaron samt vikarie- och personalbehovet.

Om de ekonomiska effekterna av SpråkSam består i fem år så blir de kritiska värdena följande (då bortser vi från räntor, inflation m.m.):

- Cirka 250 färre vårddygn på sjukhus per år i fem år (drygt 10 vårddygn per deltagande enhet per år i fem år), som en effekt av SpråkSam.
- Cirka 25 färre fall per år i fem år av vanvård, felmedicineringar eller andra avvikelser. Det motsvarar cirka 1 fel per deltagande enhet per år i fem år.
- Cirka 25 färre personalomsättningar per år i fem år. Det motsvarar cirka 1 personalomsättning per deltagande enhet per år i fem år.
- Cirka 420 färre korttidssjukdagar, eller cirka 1 korttidssjukdag på var fjärde anställd per år i fem år.
- Knappt 40 brukare i hemtjänsten behålls ett år längre per år i fem år i en vårdnivå innan vårdbehovet ökar till en dyrare nivå (givet att en sådan förändring i genomsnitt blir 24 000 kronor dyrare). Det motsvarar knappt 10 brukare per deltagande hemtjänstenhet räknat på de fyra enheter som arbetar med hemtjänst.
- 9 brukare på ett äldreboende behålls ett år längre i en lägre vårdnivå innan vårdbehovet ökar till en dyrare nivå (givet att ett sådant byte i genomsnitt blir 100 000 kronor dyrare). Det motsvarar cirka 0,6 personer per deltagande äldreboende per år i fem år, räknat på de 16 äldreboendeenheterna.
- Minskat vikariebehov med cirka 4 200 timmar eller 175 timmar per deltagande enhet per år i fem år.
- Minskat personalbehov med drygt 2 årsarbetare per år i fem år eller knappt 0,1 årsarbetare per deltagande enhet per år i fem år.

Samtliga dessa effekter måste alltså uppstå under fem år för att satsningen ska gå att räkna hem ekonomiskt. Det är, när detta skrivs innan projektet har slutförts, omöjligt att säga i vilken omfattning effekterna kommer att uppstå. Men de kritiska värdena kan vara ett underlag för en framtida diskussion om de ekonomiska konsekvenserna av SpråkSam och andra liknande projekt.

Ekonomiskt diskussionsunderlag kring SpråkSam

Utbildningsdelen av Språksam har genomförts under andra halvåret av 2009 och under hela 2010 och cirka 300 anställda har genomgått språkutbildning och utbildning inom ramen för Omvårdnadsprogrammet eller motsvarande. Dessa 300 personer har kommit från 24 enheter som tillsammans har nästan 1 600 anställda. Chefer, språkbud m.fl. från de aktuella arbetsplatserna har genomgått utbildning och deltagit i nätverk och liknande aktiviteter. Cirka 2 800 brukare berörs av projektet. En närmare beskrivning av själva Språksam och genomförandet av projektet görs inte i denna rapport utan i en utvärdering av projektet Språksam som färdigställs under första kvartalet 2011 av ATK.

Uppdrag och metod

Denna rapport sammanfattar de organisationsekonomiska argument som har synliggjorts som effekter av Språksam. Författaren har haft fyra möten med projektledarna Kerstin Sjösvärd och Bengt Larsson, där samtliga i rapporten ingående frågeställningar har belysts, och även flera möten med utvärderaren från ATK Pia Juhlin-Åstrand. Intervjuer har också genomförts med chefer på två arbetsplatser. Den 29 oktober 2010 genomfördes en work shop med 12 speciellt inbjudna verksamhetsexperter, verksamhetsansvariga, utbildningsansvariga, utvärderare, controllers m.fl., där framför allt tänkbara positiva effekter av Språksam lyftes fram. I och med att det är svårt att synliggöra de konkreta ekonomiska effekterna av Språksam, speciellt som projektet i skrivande stund inte är avslutat, är det ekonomiska diskussionsunderlaget framför allt koncentrerat kring ”kritiska värden”. Kritiska värden talar om vilka nivåer som måste uppnås för att satsningen ska vara ekonomiskt motiverad.

Observera att det är organisationsekonomiska argument som beskrivs. Perspektivet är alltså i första hand kommunen och i andra hand verksamhetsenheterna. Resonemanget kan bli annorlunda om man istället har ett samhällsekonomiskt eller individekonomiskt perspektiv. Givetvis kan resonemanget också bli helt annorlunda om man istället för en ekonomisk argumentation prioriterar juridiska, etiska eller andra argument. Det kan också finnas politiska argument som är viktigare än andra argument. Därmed blir dessa ekonomiska resonemang en del i ett vidare diskussionsunderlag.

Uppskattade kostnader av Språksam

Nedanstående kostnader (i miljoner kronor) är uppskattade av Bengt Larsson och Kerstin Sjösvärd, båda i projektledningen för Språksam, tillsammans med författaren den 25 oktober 2010. Rubriken **2009/2010** avser den genomförda utbildningen (med avslut vid årsskiftet 2010/11) men där även kostnader fram till projektets avslut april 2011 är inkluderade. Rubriken **”Ev framtida utbildning”** avser en teoretisk jämförelse med en tänkbar utbildning som skulle kunna starta i framtiden.

2009/2010 ev. framtida utbildning

Projektkostnader

Löner projektledning	6,4	3,4
Lärare+forskare+handledning+konsulter (utb.kostn.)	17,0	13,4
Uppföljning/utvärdering, lön+konsulter	1,6	0,0
Kurslitteratur	0,2	0,2
Hemsida, broschyr, information	0,2	0,0
Studieresa	0,2	0,0
Summa projektkostnader	25,6	17,0

Arbetsplatstid

Utbildningar, 300 pers x 60 veckor x 3 tim x 210 kr/tim exkluderat 25 procents frånvaro	8,5	8,5
Språkbudsutbildning, chefer+språkbud 75 pers x 6 dgr x 8 tim x 300 kr/tim (snitt)	1,1	1,1
Chefsträffar, 30 pers x 7 halvdgr, 4 tim x 450 kr/tim	0,4	0,4
Handledning, 21 grpr x 7 pers x 10 ggr x 1,5 tim x 210 kr	0,5	0,5
Chefscoachning, 23 ggr x 1,5 tim x 450 kr/tim	0,02	0,02
Föreläsningar, 25 st x 10 pers x 1,5 tim x 210 kr/tim	0,1	0,1
Summa arbetsplatstid (givet 25 procents frånvaro)	10,6	10,6
Summa kostnad för projektet (miljoner kronor)	36,2	27,6

Rubriken 2009/2010 visar de faktiska kostnaderna, eller resursförbrukningen, som utbildningsdelen har medfört och kommer att medföra under den 1,5 år som den genomförs samt kostnader för projektets avslut fram till april 2011. Rubriken Ev framtida utbildning visar de bedömda kostnaderna för ett nytt projekt, för lika många personer och lika lång tid.

Arbetsplatstiden motsvarar kostnader för den tid som läggs ned i projektet, värderad till kostnaden för lön, semester och sociala avgifter. Resursförbrukning i tid kan märkas i form av kostnader för vikarier, övertid eller kvalitetsförsämringar vilket också har bekräftats av verksamhetsansvariga vid ett möte den 29 oktober 2010. Kvalitetsförsämringar i sig behöver inte, på kort sikt, märkas i form av ökade kostnader eller minskade intäkter men motsvarar ändå en resursförbrukning som skulle kunnat användas till kvalitetshöjande arbete. Notera att det har varit cirka 25 procents frånvaro på utbildningarna vilket innebär att 25 procent av den möjliga utbildningstiden har räknats bort. Frånvaroorsaker kan vara semester, sjukfrånvaro, hård belastning på den ordinarie arbetsplatsen vilket inte har tillåtit medverkan i utbildning, m.m. Oavsett frånvaroorsak belastar den tiden inte projektet Språksam.

Avsikten har inte varit att få fram en exakt kostnadsbild (det lär inte vara möjligt) utan en ungefärlig nivå på kostnaderna. Totalkostnaden för projektet, inklusive resursförbrukning på arbetsplatserna (där frånvaron vid utbildningarna har bedömts vara cirka 25 procent), för 2009/2010 torde vara cirka 36 miljoner kronor. Ett framtida utbildningsprojekt torde kosta knappt 28 miljoner kronor. Det innebär att kostnaden per deltagare 2009/2010 är cirka 120 000 kronor och för ett framtida projekt knappt 100 000 kronor.

Tänkbara effekter av Språksam

Vid mötet den 29 oktober 2010, där tolv speciellt utvalda personer som på olika sätt kommit i kontakt med Språksam hade samlats, framkom en mängd olika tänkbara effekter av projektet. Många av de tänkbara effekterna som fördes fram är svåra att direkt översätta till ekonomiska argument. Det gäller t.ex.

- Bättre förståelse för arbetet och verksamheten
- Ökad självkänsla
- Ökad insikt
- Ökat initiativtagande
- Bättre ledarskap
- Attitydförändringar
- Ökad vårdkunskap
- Ökad trivsel
- Mer tillåtande språkligt klimat
- Ökat gemensamt engagemang
- Effektivare möten
- Ökat delegerat ansvar
- Många vågar mer
- Bättre ställe att arbeta på
- Mindre segregation
- Bättre informationsöverföring
- Bättre planering
- Bättre omvårdnadsutbildning
- Deltagarna i Språksam kan tillgodogöra sig annan utbildning mer effektivt

Ovanstående effekter kan vara mycket viktiga men är svåra att föra en ekonomisk argumentation kring. Följdfrågan blir då på vilket sätt dessa tänkbara fördelar kan omvandlas till ekonomiska argument. Verksamheterna bedrivs för att tillfredsställa brukarnas behov, inte för att de anställda ska trivas, ha insikter och självkänsla. Däremot kan trivsel, insikter och självkänsla leda till att effekter uppnås som ligger i linje med verksamhetens övergripande mål.

Nedan ges exempel på tänkbara konkreta effekter, effekter som på något sätt kan omvandlas till ekonomiska argument eller måluppfyllelse.

- Fler kan göra mer
- Frigör chefstid
- Bättre dokumentation
- Effektivare samarbete mellan olika organisationer
- Ökad effektivitet
- Bättre anställningsbarhet
- Höjd kvalitet på arbetet
- Brukare har det bättre
- Nöjdare brukare
- Nöjdare anhöriga

- Mer rätt omsorg
- Ökad säkerhet
- Säkrare vård och omsorg
- Rätt intäkter
- Kortare ställtider
- Effektivare rekryteringsprocesser
- Kortare vårdtider på sjukhus
- Minskade risker för vanvård, felmedicineringar, avvikelser och andra fel.
- Mindre personalomsättning
- Lägre korttidssjukfrånvaro
- Vissa omsorgstagare kvar längre innan man byter till en dyrare vårdnivå
- Mindre behov av vikarier och övertid
- Minskat personalbehov

Även en effekt som ”tillgodogör sig annan utbildning mer effektivt” skulle kunna omvandlas till tydliga ekonomiska argument. Det skulle då handla om de resurser som satsas på personal som efter Språksam kan tillgodogöra sig utbildningar på ett mer effektivt sätt. Resurserna skulle på så sätt utnyttjas mer effektivt. Men dels är det svårt att göra en beräkning av kostnaderna för en sådan utbildning och framför allt blir det svårt att bedöma hur mycket mer effektiv den skulle bli. Flera verksamhetsexperter menar dock att detta är en stor och viktig effekt av Språksam.

För några av de ovan tänkbara effekterna finns emellertid kostnadsbedömningar. Det gäller:

- Undvika vård på sjukhus. Att undvika ett vårddygn för en brukare innebär en minskad kostnad på cirka 3 000 – 4 000 kr enligt deltagarna på work shopen den 29 oktober. Här kan dock olika huvudmän, beroende på förutsättningar, stå för vårdkostnaden så det är inte givet att det är den enskilda deltagande enheten som gör inbesparingen. Det är snarare en samhällskostnad som reduceras.
- Minskade risker för avvikelser. Några avvikelser kan beräknas i tid eller på annat sätt medan andra effekter främst är viktiga ur ett etiskt perspektiv. Verksamhetsexperterna hade exempel på fel och avvikelser som har orsakat en resursåtgång på mellan 10 000 och 50 000 kronor.
- Mindre personalomsättning. Kostnaden för en personalomsättning kan variera stort men i liknande verksamheter har beräkningar gjorts där man kommit fram till en kostnad på mellan 25 000 och 50 000 kr/personalomsättning.¹
- Lägre korttidssjukfrånvaro. En enkel schablon är att en korttidssjukdag kostar åtminstone 10 procent av månadslönen, i detta fall alltså drygt 2 000 kr/korttidssjukdag.²
- Vissa brukare är kvar längre i en vårdnivå innan vårdbehovet ökar till en högre och kostsammare vårdnivå. Olika vårdnivåer kräver olika mycket resursinsatser och skillnaden i resursinsats mellan två närliggande vårdnivåer kan vara olika beroende på vilken nivå man utgår ifrån. I hemtjänsten kan skillnaden i kostnad för en kommun mellan två genomsnittliga vårdnivåer vara kring 24 000 kr/år. För äldreboende kan skillnaden i kostnad för en kommun mellan två vårdnivåer vara cirka 100 000 kr/år.

¹ T.ex. utvärdering av friskvårdsprojekt för äldreomsorgen i Malmö Stad 2005.

² Se t.ex. Personalekonomi idag, Liber 2007.

- Mindre behov av vikarier och övertid. En vikarietimme kostar, i lön, semester och sociala avgifter, cirka en procent av en månadslön³. I detta fall kostar en vikarietimme således cirka 200 kronor. En övertidstimme kostar cirka 1,5 procent av månadslönen, alltså drygt 300 kr/timme (kostnaden varierar beroende av vilken sorts övertid det handlar om).
- Minskat personalbehov. En heltidsanställd medarbetare kostar, i lön, semester och sociala avgifter samt rörliga omkostnader cirka 400 000 kr/år. (baserat på en månadslön kring 21 000 kr.)

Det är svårt även för en verksamhetsexpert att göra några säkra bedömningar av hur mycket av dessa effekter som kan uppstå som en konsekvens av Språksam. Det blir också olika stora effekter beroende på förutsättningar hos de olika deltagande enheterna.

Kritiska värden

Ett sätt att hantera frågan är då att ta fram kritiska värden. Kritiska värden talar om vad ett projekt, som i detta fall en utbildningsatsning, måste ge för effekter för att den ska vara lönsam. För att det ska bli begripliga värden att ta ställning till räknar vi också om till kritiska värden per enhet, totalt 24 enheter (och totalt 2 800 brukare och 1 600 anställda).

För att hela satsningen ska hämtas hem på respektive effekt måste något av följande uppstå:

- Cirka 10 000 färre vårddygn på sjukhus, som en effekt av Språksam. Notera dock att det kan vara olika intressenter som får stå för kostnaden, eller snarare ta del av den inbesparade kostnaden. I ett kommunperspektiv gäller förstås att inbesparade vårddygn skulle ha betalats av kommunen. Det motsvarar drygt 400 vårddygn per deltagande enhet (totalt 24 enheter).
ELLER
- Cirka 1 000 färre fall av felmedicineringar, avvikelser eller andra fel om ett sådant allvarligt fel kan kosta i nivån 10 000 – 50 000 kronor. Det motsvarar cirka 40 fel per deltagande enhet om ett fel i genomsnitt kan kosta cirka 35 000 – 40 000 kronor. ELLER
- Cirka 1 000 färre personalomsättningar. Om varje personalomsättning i genomsnitt kostar närmare 40 000 kronor i rekrytering, introduktion, upplärning och inskolning. Det motsvarar cirka 40 personalomsättningar per deltagande enhet. ELLER
- Cirka 17 000 färre korttidssjukdagar, eller cirka 11 korttidssjukdagar per anställd (samtliga 1 600 anställda på de 24 enheterna, inte bara de som deltagit i Språksam). ELLER
- Behålla cirka 1 500 brukare i hemtjänsten ett år längre i en lägre och vårdnivå innan vårdbehovet ökar till en högre och kostsammare nivå (givet att en sådan förändring i genomsnitt blir 24 000 kronor dyrare). Det motsvarar cirka 375 brukare per deltagande hemtjänstenhet, räknat på de fyra enheter som arbetar med hemtjänst. ELLER
- Behålla cirka 360 brukare i äldreboenden ett år längre i en vårdnivå innan vårdbehovet ökar till en högre och kostsammare nivå (givet att en sådan förändring i genomsnitt blir 100 000 kronor dyrare). Det motsvarar cirka 22 brukare per deltagande äldreboende, räknat på de 16 äldreboendeenheterna. ELLER
- Minskat vikariebehov med cirka 170 000 timmar eller 7 000 timmar per deltagande enhet. ELLER
- Minskat personalbehov med 90 årsarbetare eller knappt 4 årsarbetare per deltagande enhet.

³ Se t.ex. Personalekonomi idag, Liber 2007.

Det räcker alltså att ett av ovanstående kritiska värden uppnås för att projektet ska vara lönsamt. Notera att det kan finnas risk för dubbelräkning då t.ex. en minskning av korttidssjukfrånvaron kan leda till ett minskat vikarie- eller personalbehov.

Men ingen av de experter som var med på mötet den 29 oktober 2010 bedömde att något av dessa kritiska värden var troliga eller möjliga att uppnå, åtminstone inte på ett års sikt.

Men det kan förstås vara en kombination av delar av flera olika kritiska värden som kan uppnås. Om kombinationen av nedan kritiska värden uppnås så motsvarar det kostnaden för hela projektet:

- Cirka 1 250 färre vårddygn på sjukhus (drygt 50 vårddygn per deltagande enhet), som en effekt av Språksam.
- Cirka 125 färre fall av felmedicineringar och avvikelser. Det motsvarar cirka 5 fel per deltagande enhet.
- Cirka 125 färre personalomsättningar. Det motsvarar cirka 5 personalomsättningar per deltagande enhet.
- Cirka 2 100 färre korttidssjukdagar, eller cirka 1,3 korttidssjukdagar per anställd (samtliga 1 600 anställda, inte bara de som deltagit i Språksam).
- Behålla cirka 190 brukare i hemtjänsten ett år längre i en vårdnivå innan vårdbehovet ökar till en högre och kostsammare nivå (givet att en sådan förändring i genomsnitt blir 24 000 kronor dyrare). Det motsvarar knappt 50 brukare per deltagande hemtjänstenhet räknat på de fyra enheter som arbetar med hemtjänst.
- Behålla 45 brukare på äldreboenden ett år längre i en vårdnivå innan vårdbehovet ökar till en högre och dyrare nivå (givet att en sådan förändring i genomsnitt blir 100 000 kronor dyrare). Det motsvarar cirka 3 brukare per deltagande äldreboende, räknat på de 16 äldreboendeenheterna.
- Minskat vikariebehov med cirka 21 000 timmar eller 900 timmar per deltagande enhet.
- Minskat personalbehov med cirka 11 årsarbetare eller knappt 0,5 årsarbetare per deltagande enhet.

Samtliga effekter måste alltså uppnås för att ekonomiskt motivera satsningen. Notera återigen att det kan finnas risk för dubbelräkning. T.ex. att behålla brukare ett år längre i en vårdnivå, och alltså inte behöva tillsätta mer resurser, kan märkas i form av lägre vikarie- eller personalbehov.

Här fanns det flera experter som menade att åtminstone vissa av dessa kritiska värden är möjliga att uppnå. Någon enighet kunde dock inte uppnås vid work shopen. Det var framför allt de minskade personalomsättningarna som bedömdes som svåruppnåeliga (det fanns dessutom exempel på enheter som inte önskade få lägre personalomsättning). Men alla var överens om att effekterna av Språksam borde kunna bestå i mer än ett år. Några av experterna menade att effekterna troligen finns kvar under resterande arbetsliv och t.o.m. ökar. Andra menade att insatsen måste underhållas årligen för att få kvarvarande effekter.

Med ett antagande om att effekterna kan vara kvar i fem år så blir de kritiska värdena följande (då bortser vi från räntor, inflation m.m.).

- Cirka 250 färre vårddygn på sjukhus per år i fem år (drygt 10 vårddygn per deltagande enhet per år i fem år), som en effekt av Språksam.

- Cirka 25 färre fall per år i fem år av avvikelser eller andra större fel. Det motsvarar cirka 1 större fel per deltagande enhet per år i fem år.
- Cirka 25 färre personalomsättningar per år i fem år. Det motsvarar cirka 1 personalomsättning per deltagande enhet per år i fem år.
- Cirka 420 färre korttidssjukdagar, eller cirka 1 korttidssjukdag på var fjärde anställd per år i fem år.
- Behålla knappt 40 brukare i hemtjänsten ett år längre per år i fem år i en vårdnivå innan vårdbehovet ökar till en högre och kostsammare nivå (givet att en sådan förändring i genomsnitt blir 24 000 kronor dyrare). Det motsvarar knappt 10 brukare per deltagande hemtjänstenhet räknat på de fyra enheter som arbetar med hemtjänst.
- Behålla 9 brukare på äldreboenden ett år längre i en vårdnivå innan vårdbehovet ökar till en högre och kostsammare nivå (givet att en sådan förändring i genomsnitt blir 100 000 kronor dyrare). Det motsvarar cirka 0,6 brukare per deltagande äldreboende per år i fem år, räknat på de 16 äldreboendeenheterna.
- Minskat vikariebehov med cirka 4 200 timmar eller 175 timmar per deltagande enhet per år i fem år.
- Minskat personalbehov med drygt 2 årsarbetare per år i fem år eller knappt 0,1 årsarbetare per deltagande enhet per år i fem år.

Dessa kritiska värden kan vara rimliga att uppnå.

Risker och möjligheter

Riskerna med projektet är enkla att belysa. Om ingen, eller väldigt liten effekt uppstår så är satsningen ekonomiskt mer eller mindre olönsam. Då genomsnittskostnaden per deltagare (300 personer) har varit cirka 120 000 kronor är det också nivån på den ekonomiska risken då expertgruppen inte bedömde att utbildningen i sig genererar negativa effekter. Med negativa effekter menas händelser som uppstår p.g.a. utbildningen och som genererar kostnader för fel, sjukfrånvaro och annat. Om det inte blir någon positiv effekt av utbildningen skulle det i och för sig vara negativt men det är snarare en utebliven positiv effekt och inte en ytterligare negativ effekt som blir resultatet.

Ett positivt ekonomiskt resultat med utbildningen är svårare att beskriva. Ett mycket förenklat sätt att ändå se möjligheterna är att ställa frågan hur mycket en deltagare, som en effekt av projektet, kan höja sin effektivitet i arbetet? Verksamhetsexperterna som deltog i mötet i oktober 2010 tillstyrkte att projektet har ökat självkänslan, intresset, initiativtagandet, dokumentationen, patientsäkerheten, trivseln, ledarskapet, engagemanget, förbättrat omsorgen, kortat vårdtider, kortat ställtider, gett nöjdare brukare och anhöriga och på det hela taget ökat effektiviteten i arbetet. Men hur mycket har effektiviteten ökat? Med effektivitet menar vi alltså summan av det som görs, hur det görs och hur de som finns i omgivningen påverkas. Antag att det går att öka effektiviteten, som en effekt av projektet, med 25 procent. Då varje anställd förväntas göra nytta för minst det han eller hon kostar, d.v.s. minst 400 000 kr/år, skulle en effektivitetsökning med 25 procent vara värd minst 100 000 kr/år, eller nästan motsvara satsningen.

Om effekten av Språksam håller i sig i fem år blir ett kritiskt värde att varje deltagare måste höja sin effektivitet med cirka sex procent. (Sex procents effektivitetsökning borde gå att omvandla till en ekonomisk effekt, $6\% \times 400\,000\text{ kr} = 24\,000\text{ kr/år}$, vilket på fem år är värt, om man bortser från räntor, inflation m.m., de satsade 120 000 kronorna.) Huvudfrågan är då om det är rimligt och troligt att varje deltagare i genomsnitt höjer sin effektivitet med sex procent. Följdfrågan är (om svaret är ja på huvudfrågan), på vilket sätt dessa sex procent märks i verksamheten. Som svar på den sista frågan menade en verksamhetsansvarig att det borde gå att minska antalet årsarbetare med åtminstone en per 20 deltagare i Språksam (=fem procents minskning) utan att minska kvaliteten på verksamheten. Om det resonemanget gäller på alla medverkande enheter är satsningen i stort sett återbetald enbart på ett minskat personalbehov, givet att effekterna håller i åtminstone fem år.

Frågan är då på vilket sätt dessa fem eller 25 procent (eller annat procenttal) kan översättas till verkligheten. Det är det som har beskrivits på de tidigare sidorna, där frågor om sjukfrånvaro, personalbehov, vårdnivåer, vårdtygn m.m. har granskats.

Det går inte att bevisa vad en satsning som Språksam kommer att ge för effekter i framtiden. Vad man däremot kan vara nästan säker på är att olika enheter kommer att få olika effekter. Man har olika förutsättningar, bedriver arbetet på olika sätt och tar också vara på effekterna av utbildningen på olika sätt. Därmed kommer det också att bli olika ekonomiska effekter för olika enheter, trots att enheternas anställda har varit med på samma utbildning.

Det är troligt att det finns en stark ekonomisk potential hos de enheter som har implementerat de metoder och modeller som har tillämpats inom projektet. Men det finns också en ekonomisk risk att det på vissa enheter, med andra förutsättningar och möjligheter, inte uppstår sådana förändringar som gör att projektet blir ekonomiskt lönsamt.

Projektet utvärderas i sin helhet av ATK och den rapporten kommer under första kvartalet 2011.

November 2010

Anders Johrén⁴

på uppdrag av ATK

genom underkonsult Labora Konsultforum AB

anders@labora.nu

⁴ Anders Johrén, född 1960, civilekonom, arbetar sedan 1988 i Labora Konsultforum AB, Stockholm, med utbildningar, utredningar, utvärderingar, föreläsningar och författarskap om framför allt ekonomiska argument kring personalfrågor. Det kan t.ex. gälla personalutveckling, utbildning, arbetsmiljö, rekrytering och friskvård. I Labora Konsultforum AB arbetar även Olle Högberg, docent i företagsekonomi vid Stockholms Universitet och Bino Catasùs, professor i företagsekonomi vid Stockholms universitet.